

Warszawa, dnia 5 kwietnia 2013 r.

RPO-725419-VII-720.8.4/13/MK

Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
w Pogroszynie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 26 lutego 2013 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Pogroszynie (zwanego dalej: Ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP): Małgorzata Molak, Karolina Goral (pedagogi resocjalizacyjni), dr n. med. Joanna Żuchowska – ekspert KMP (specjalista chorób wewnętrznych) i Marcin Kusy (prawnik).

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania przebywających w nim wychowanek, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Ośrodka oraz jego podstawowych problemach, przedstawionych przez Zdzisława Wiatrowskiego – dyrektora ds. dydaktycznych placówki;

- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanek,

- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowankami Ośrodka,

- przeprowadzeniu rozmowy z psychologiem Ośrodka,

- analizie m. in. akt osobowych wychowanek, zeszytu telegramów, zeszytu poczty, zeszytu upomnień i nagan, dokumentacji grup wychowawczych, w tym Indywidualnych Programów Edukacyjno – Terapeutycznych, zeszytów dyżurów, dzienników zajęć wychowawczych oraz zestawienia wypadków nadzwyczajnych.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną i użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego oraz jego zastępcę o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji analizie poddano: statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Pogroszynie, regulamin wychowanek, regulamin nagród i kar, program wychowawczy oraz program profilaktyki na rok szkolny 2012/2013, zasady postępowania kryzysowego obowiązujące w MOW, sprawozdanie z kontroli placówki przeprowadzonej w dniach 20 i 27 marca 2012 r. przez sędziego Sądu Rejonowego w Przysusze oraz protokół kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniu 26 lutego 2013 r. przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego.

2. Informacje ogólne

Wizytowany przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Ośrodek jest częścią Niepublicznego Zespołu Placówek w Pogroszynie, w którego skład oprócz MOW wchodzi Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii. MOW jest funkcjonującą całodobowo placówką resocjalizacyjną, przeznaczoną dla dziewcząt zagrożonych

niedostosowaniem społecznym i demoralizacją. Organem prowadzącym placówkę jest Jarosław Bednarski (osoba fizyczna), zaś nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Mazowiecki Kurator Oświaty – Delegatura w Radomiu.

Pojemność Ośrodka wynosi 24 miejsca. W dniu wizytacji w placówce przebywało 20 wychowanek – 3 dziewczyny przebywały na zwolnieniu lekarskim, jedno miejsce było wolne.

W skład Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego wchodzi: Gimnazjum Specjalne oraz internat z dwoma grupami wychowawczymi.

3. Personel¹

Ośrodek zatrudnia 11 wychowawców, psychologa oraz dwóch pedagogów. Wszyscy pracownicy MOW posiadają przygotowanie pedagogiczne lub resocjalizacyjne. Ponadto, kilku z nich ukończyło kursy doszkalające w temacie skutecznej komunikacji nauczyciel – uczeń, oligofrenopedagogiki, resuscytacji krążeniowo oddechowej. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji wszystkim pracownikom Ośrodka warto zapewnić szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje reguła 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) (dalej: Reguły ONZ) stanowiąca, iż personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, **a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka**. Ponadto, warto byłoby objąć wychowawców placówki szkoleniem z radzenia sobie ze stresem, agresją, jak pracować z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy, jak udzielać pierwszej pomocy osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym.

Dyżur nocny sprawowany jest przez dwóch wychowawców.

---

¹Informacja ta obejmuje wszystkich pracowników Niepublicznego Zespołu Placówek.

Zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora placówki, w latach 2012 - 2013 (do dnia wizytacji) nie było postępowań dyscyplinarnych czy karnych prowadzonych wobec pracowników MOW. Nie składano również żadnych skarg na personel placówki.

4. Warunki bytowe

Ośrodek mieści się w wolnostojącym dwukondygnacyjnym budynku, w którym uprzednio znajdowała się szkoła podstawowa. Przed rozpoczęciem działalności placówki budynek został w miarę możliwości przystosowany do jej potrzeb, przeprowadzony był remont i modernizacja.

Placówka jest monitorowana. Poza kamerami znajdującymi się na zewnątrz budynku, monitoringiem wizyjnym objęto korytarze oraz pokoje sypialne dziewcząt. Obraz z kamer przekazywany jest do monitora mieszczącego się w pokoju wychowawców. Kwestia stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat jest w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne² do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że monitorowanie szkół i placówek oświatowych może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących – w sposób bezpośredni – do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych. W sposób pośredni zagadnienie to regulowało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2007 r. w *sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach* (Dz. U. Nr 163, poz. 1155 ze zm.) oraz

---

² Wystąpienie generalne Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 15.02.2010 r., sygn. RPO – 570717 – I/07/AB

rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 maja 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2008 r. Nr 94, poz. 598.) wydane na podstawie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.), zgodnie z którym Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia formy i zakres wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach lub podnoszeniu poziomu dyscypliny w szkołach lub placówkach, sposób podziału środków budżetu państwa przyznanych na realizację programu, szczegółowe kryteria i tryb oceny wniosków organów prowadzących o udzielenie wsparcia finansowego oraz zakres informacji jakie powinien zawierać wniosek organu prowadzącego o udzielenie wsparcia finansowego, uwzględniając w szczególności wymóg skuteczności i efektywności przedsięwzięć podejmowanych w ramach programu. Jak podkreślił Rzecznik Praw Obywatelskich, celem wspomnianego wyżej rozporządzenia nie jest jednak unormowanie zasad rządzących prowadzonym w szkole monitoringiem wizyjnym, ale określenie formy i zakresu wsparcia finansowego przeznaczonego na ten cel z budżetu państwa. W tym kontekście wytyczne zawarte w przepisie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy o systemie oświaty, uznać należy za niewystarczające. Jak się wydaje regulacji na gruncie ustawowym wymaga nie tylko upoważnienie do instalowania na terenie szkół i placówek oświatowych sieci monitoringu wizyjnego, ale także wskazówki merytoryczne dotyczące zasad i celów montowania kamer monitorujących, sposobu postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie do oznaczenia terenu monitorowanego.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadne dokonanie zmian aktualnie obowiązujących regulacji, aby ograniczyć możliwość instalowania kamer monitorujących w szkołach i placówkach oświatowych do miejsc wyraźnie wskazanych w przepisach prawa. Nie ulega także wątpliwości, że możliwość instalowania na terenie szkół sieci monitoringu wizyjnego powinna wynikać z przepisów rangi ustawowej, a ewentualne upoważnienie do wydania aktu

wykonawczego musi być zgodne z wymaganiami, o których mówi przepis art. 92 ust. 1 Konstytucji. Minister Edukacji Narodowej odpowiedział wówczas, że po przeanalizowaniu końcowego sprawozdania z realizacji Programu rządowego „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach” rozważy zasadność wprowadzenia pewnych podstawowych zasad prowadzenia monitoringu w szkołach i placówkach oświatowych do przepisów ustawy o systemie oświaty. Niemniej jednak do chwili obecnej takie unormowania nie zostały wprowadzone.

Wychowanki MOW zajmują trzy pokoje sypialne (12-, 10- i 4- osobowe). Każda z nich posiada wystarczającą ilość miejsca, gwarantującą prawo do prywatności. Sypialnie wyposażone są w odpowiednią do liczby zakwaterowanych osób liczbę łóżek, szaf ubraniowych oraz szafek przyłóżkowych na rzeczy osobiste. Ich stan nie budzi zastrzeżeń. Pościel jest kolorowa, bez śladów zniszczeń. Ściany udekorowano z myślą o przebywających w nich nieletnich – ciepła kolorystyka stwarza przyjemną atmosferę. Dziewczęta utrzymują pokoje w należyтым porządku. Nadto, otrzymują one do 500 złotych miesięcznie na zakup drobnego sprzętu do sypialń. Oświetlenie sypialni stanowią świetlówki umieszczone w suficie, dające nieprzyjemne ostre, rażące światło. W dniu wizytacji część świetlówek nie posiadała osłonek, co zdaniem wizytujących należy uzupełnić.

Duża liczba wychowanek w pokoju oraz centralne, ostre oświetlenie, zdaniem wizytujących, nie sprzyja tworzeniu domowej atmosfery. Nadto, w dwóch pokojach widoczne były zacieki na ścianach. Z wyjaśnień udzielonych przez dyrekcję Ośrodka wynika, że w budynku przecieka dach, jednakże zaplanowana już jest jego naprawa. Wskazać w tym miejscu należy, że podczas rozmów indywidualnych wychowanki dobrze oceniły warunki bytowe wskazując, że w pełni je akceptują.

Przestronny sanitariat wyposażony jest w zamknięte kabiny prysznicowe, gwarantujące intymność kąpiącym się dziewczętom, 4 kabiny ustępowe oraz 5 umywalk. W dniu wizytacji panowała w nim czystość.

Wychowanki otrzymują 4 posiłki dziennie. Obiady dowożone są przez firmę cateringową z Radomia. Dwa śniadania oraz kolację przygotowują kucharki w ośrodkowej stołówce. Wychowanki spożywają je w stołówce, która jest przestronna i czysta, z wystarczającą liczbą stolików i krzeseł. Niezależnie od stałych posiłków, do

dyspozycji wychowanek jest chleb, dżem, masło i herbata dostępne w stołówce.

Placówka zapewnia wszystkim wychowankom środki do higieny osobistej oraz środki czystości, które wychowanki przechowują w pokojach.

Do placówki przylega duży, ogrodzony teren, na którym znajduje się boisko oraz miejsce do grilla.

Placówka nie jest przystosowana do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Specyfika Ośrodka daje podstawy do uznania, że do grona wychowanek dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki. W związku z tym Mechanizm zaleca dostosowanie placówki do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się. Mechanizm zaznacza, że pewne modernizacje pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic) nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, zwanego dalej: rozporządzeniem, młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 rozporządzenia. Przy rozbudowie lub przebudowie, należy więc uwzględnić m.in. kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób niepełnosprawnych.

5. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych wychowanki podkreślały, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Wszystkie dziewczyny potrafiły wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Osobą taką jest również dla nowoprzybyłych dziewcząt wybrana ze starszej grupy koleżanka, tzw. „anioł”, która opiekuje się nowoprzyjętą nieletnią m.in. zapoznaje ją z grupą, wyjaśnia jej zasady pobytu w placówce, pomaga zaklimatyzować się w Ośrodku. Jednakże w trakcie rozmów indywidualnych dziewczęta pełniące funkcję „aniołów”, zgłaszały, iż

pełnienie funkcji „anioła”, mimo że nie jest obowiązkowe, nie jest przez kierownictwo placówki nagradzane. Zdaniem Mechanizmu warto byłoby wynagradzać dziewczyny dodatkowymi punktami. Stanowiłyby one dodatkową mobilizację do angażowania się wychowanek w tak odpowiedzialne funkcje.

Atmosfera panująca między wychowankami wydaje się być pozytywna. Jedyną uwagę jaka pojawiła się podczas rozmów indywidualnych, to używanie przez konserwatora wulgarnego języka.

Z rozmów z kierownictwem, wychowankami oraz z obserwacji wizytujących wynika, że placówce istnieje problem agresji słownej wśród wychowanek. W związku z tym zasadnym zdaje się zorganizowanie dziewczętom zajęć/pogadanek na temat kultury języka oraz godnego odnoszenia się do drugiego człowieka.

MOW posiada procedury określające zasady postępowania pracowników Ośrodka w sytuacjach kryzysowych m.in. takich jak: konieczności stosowania środków przymusu bezpośredniego, spożywania alkoholu lub innych środków odurzających przez wychowanków, znalezienie narkotyku na terenie Ośrodka, które opracowane są w sposób czytelny i prawidłowy. Wskazać w tym miejscu należy, że w przypadku procedur stosowania środków przymusu bezpośredniego powołano się na nieaktualne już rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (Dz.U. z 2011 r. Nr 48, poz.248). W związku z tym należy uaktualnić podstawę prawną wskazanej procedury.

Zgodnie w wyjaśnieniach dyrektora placówki, pracownicy nie dokonują kontroli osobistej wychowanek. W razie konieczności jej przeprowadzenia, każdorazowo wzywana jest Policja. W przypadku zaś przeszukania pokoi wychowanek, uczestniczą przy tym wszystkie mieszkanki danej sypialni.

Zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora, w stosunku do nieletnich w analizowanym okresie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego.

W 2013 r. w placówce miały miejsca następujące wypadki nadzwyczajne: 5 ucieczek, 2 niepowroty i 1 oddalenie się. W roku ubiegłym zaś, od momentu powstania placówki, 1 ucieczka.

6. Dyscyplinowanie

Katalog kar i nagród obowiązujących w Ośrodku zawarty został w Statucie oraz Regulaminie wychowanek oraz Regulaminie nagród i kar. Katalogi kar różnią się między sobą, w związku z czym wymagają ujednoczenia.

Regulamin nagród i kar przewiduje *zastosowanie środków przymusu bezpośredniego*³ jako środek dyscyplinujący. Krajowy Mechanizm Prewencji przypomina, że środki przymusu bezpośredniego stosuje się wyłącznie w celu przeciwdziałania sytuacji, o których mowa w art. 95a §1 *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich* (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 - dalej zwanej upn.) i nie mogą być one stosowane jako kara. Nadto, dokument ten wymienia *kontrolę korespondencji wychowanek*⁴ jako konsekwencję złego zachowania. Należy przy tym podkreślić, iż praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 upn., który zawiera przesłanki stosowania kontroli korespondencji nieletniego umieszczonego w placówce.

Zarówno Regulamin wychowanek, jak i Regulamin kar i nagród przewiduje karę w postaci zakazu odwiedzin osób spoza rodziny⁵. KMP podkreśla, iż takie ograniczenia nie znajdują potwierdzenia w obowiązujących przepisach prawa i jest stosowane wbrew zapisom *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, której zapis art. 66 § 4 określając zasady kontaktów nieletniego posługuje się pojęciem *osób spoza zakładu*, nie wskazują na konieczność wykazania stopnia pokrewieństwa. Jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazania kontaktów nieletniego z osobami

---

³Rozdział III stanowi: „konsekwencją przekroczenia obowiązujących zakazów jest:... zastosowanie odpowiedniego do sytuacji środka kontroli wychowawczej (kontroli korespondencji....., zastosowania środków przymusu bezpośredniego”.

⁴ Ibidem.

⁵ W Regulaminie nagród i kar: pozbawienie przywilejów oznacza.... 3. Zakaz odwiedzin osób spoza rodziny w danym tygodniu .... W Regulaminie wychowanek, w pkt 10 Obowiązków wychowanki zapisano „przestrzegać zakazu samowolnego opuszczania Ośrodka i kontaktu z osobami z zewnątrz” oraz w rozdziale dotyczącym systemu kar i nagród w pkt 5 konsekwencji zapisano „zakaz odwiedzin w Ośrodku (poza bliską rodziną).

spoza placówki, określone w art. 66 § 4 upn, dotyczą wyłącznie przypadków, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. W tym wypadku dyrektor placówki niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie o powodach decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora.

Mechanizm przypomina, że kontakty ze światem zewnętrznym stanowią prawo nieletnich, które można ograniczyć jedynie w przypadkach określonych w ustawie.

Ponadto oba dokumenty wśród środków dyscyplinujących wymieniają przeniesienie do innej placówki⁶. Tymczasem, w § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. z 2011 r. Nr 296 poz. 1755) wskazano, że przeniesienie nieletniego do innego ośrodka może nastąpić w szczególnie uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego, na podstawie oceny zasadności dalszego pobytu nieletniego w ośrodku dokonywanej przez zespół, którego zadaniem jest planowanie i koordynowanie udzielania w ośrodku pomocy psychologiczno-pedagogicznej. KMP stoi na stanowisku, iż stosowanie instytucji przeniesienia jako środka dyscyplinarnego jest niewłaściwe. Zgodnie z Zaleceniem 97 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (Zalecenie CM/Rec(2008)11) (dalej: Zalecenia Komitetu) *młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu kar.

Analiza zeszytu upomnień i nagan wykazała przypadki ponoszenia kilku konsekwencji za jedno przewinienie np. zakaz przepustek wraz z obniżeniem kieszonkowego. W opinii przedstawicieli Mechanizmu za jedno przekroczenie

---

⁶ Regulamin nagród i kar, II rozdział: „wychowanka może zostać ukarana w następujący sposób:.... przeniesienie do innej placówki”. Regulamin wychowanek natomiast w rozdziale dotyczącym systemu kar i nagród przewiduje „ostrzeżenie o przeniesieniu do innego Ośrodka (pkt. 10).

wymierzać się powinno tylko jedną karę. W przypadku zaś, gdy wychowanek popełnił więcej przekroczeń, zanim został ukarany za którekolwiek z nich, wymierzać powinno się jedną karę, odpowiednio surowszą.

Podczas prowadzonych rozmów z wychowankami, Krajowy Mechanizm Prewencji odnotował informacje, które mogą świadczyć o tym, że w placówce stosowana jest odpowiedzialność zbiorowa. Przedstawiciele Mechanizmu stoją na stanowisku, że nie należy karać nieletnich za czyny, których nie popełnili, gdyż budzi to poczucie niesprawiedliwości, a często i wrogości wobec wychowawcy. Co więcej, odpowiedzialność zbiorowa stoi w sprzeczności z Regułami ONZ, które mówią: *Sankcje zbiorowe mają być zakazane (Reguła 67). Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 70).*

7. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki nieletnich zawarte są w Statucie Ośrodka oraz Regulaminie wychowanek w MOW. Krajowy Mechanizm Prewencji zwraca uwagę na konieczność ich ujednolicenia oraz poszerzenia katalogu praw wychowanek o wskazane w § 17 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631) prawo do zajęć sportowych, turystycznych, rekreacyjnych, w tym w zajęć organizowanych na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Krajowy Mechanizm Prewencji zaznacza, iż w świetle Zalecenia 81 Komitetu *wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda.* Podobnie Reguła 47 ONZ stanowi, że *każdy nieletni powinien mieć prawo do odpowiedniej ilości czasu na codzienne, swobodne ćwiczenia na wolnym powietrzu, jeśli pozwala na to pogoda, w porze zwykle przeznaczony na gry sportowe*

i wychowanie fizyczne. Na zajęcia powinno się przeznaczyć odpowiednią przestrzeń, boiska i wyposażenia.

Podopieczne potwierdziły, iż wiedzą, gdzie jest dostępny Statut Ośrodka i Regulamin w sytuacji, gdyby chciały się z nimi zapoznać. Nie wiedziały natomiast do kogo mogą odwołać się w przypadku niesłusznego ukarania. Zgodnie z Zaleceniami Komitetu *Młodociani mają być informowani, w sposób dla nich zrozumiały i zrozumiałym językiem, o sposobie wykonywania sankcji lub środków jakie na nich nałożono oraz o ich prawach i obowiązkach związanych z wykonywaniem sankcji lub środków (Reguła 33.1.)*. Z informacji udzielonych przez dyrektora wynika, że każda z dziewczyn informowana jest o przysługujących jej prawach i obowiązkach przy przyjęciu do Ośrodka. Jednakże, w opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji moment umieszczenia nieletniej w placówce wiąże się często z przeżywaniem przez nią silnego stresu, co może negatywnie wpływać na percepcję, skupienie i ocenę sytuacji. Zatem wskazane jest zorganizowanie pogadanki o przysługujących nieletnim prawach i sposobie ich egzekwowania.

Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca ponadto zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji, do których wychowanki mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, w tym do: Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziów rodzinnych. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że każdemu nieletniemu pozbawionemu wolności należy umożliwić stały dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy instytucji powinny znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla nieletnich miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym prawo nieletnich do kontaktu ze światem zewnętrznym jest realizowane prawidłowo. Wychowanki mogą kontaktować się telefonicznie z rodzicami każdego dnia zarówno poprzez własne telefony

komórkowe, jak i telefon służbowy. Ponadto, wychowanki mogą korzystać z ośrodkowych laptopów z połączeniem do internetu. Nie ma wyznaczonych dni na odwiedziny - rodzice dziewcząt mogą odwiedzić je w Ośrodku każdego dnia, po lekcjach. Restrykcje stosowane są natomiast przy odwiedzinach znajomych, gdyż wymagają one wyrażenia zgody przez rodziców. Spotkania ze znajomymi odbywają się na stołówce. Jednakże, w Regulaminie wychowanek MOW znajduje się zapis mówiący o zakazie kontaktu z osobami z zewnątrz. Krajowy Mechanizm Prewencji zwraca uwagę, że zakaz ten nie znajduje umocowania w obowiązujących przepisach prawa, co omówione zostało w pkt 6 niniejszego Raportu. **W związku z powyższym Mechanizm wzywa do stosowania obowiązujących w tym zakresie przepisów upn.**

Dziewczyny, po godzinach lekcyjnych, mogą swobodnie poruszać się po ogrodzonym terenie. Wyjście zaś poza ten obszar jest możliwe wyłącznie pod opieką wychowawcy.

Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenia fakt, iż dyrektor placówki często udziela wychowankom przepustek oraz wnioskuje do sądu o urlopowanie ich na okres świąteczny czy wakacyjny.

Wychowanki w trakcie rozmów z przedstawicielami Mechanizmu nie zgłaszały żadnych uwag w zakresie omawianego prawa. Jednakże zwróciły uwagę, że jeden z wychowawców nie pozwala na przeprowadzenie rozmowy telefonicznej z telefonu służbowego w warunkach prywatnych, a wyłącznie w jego obecności.

9. Opieka medyczna

W Ośrodku zatrudniona jest pielęgniarka. Ponadto, w razie problemów zdrowotnych dziewczyny korzystają z opieki medycznej lekarza rodzinnego w lokalnej przychodni. W sytuacjach nagłych do MOW wzywane jest pogotowie ratunkowe. Opieka specjalistyczna (stomatologiczna, psychiatryczna i ginekologiczna) organizowana jest w razie potrzeby.

Przy przyjęciu wychowanki nie są poddawane badaniu lekarskiemu. W związku z tą sytuacją pielęgniarka przeprowadza wstępny wywiad oraz kontrolę stanu higieny, wagi wzrostu, skóry. Mechanizm pozytywnie ocenia przyjętą przez Ośrodek praktykę, jednakże zwraca uwagę, iż wstępne badanie lekarskie jest konieczne celem oceny

stanu zdrowia i ewentualnego wykrycia jakichkolwiek schorzeń. Wydane na podstawie takiego badania zaświadczenie o stanie zdrowia powinno następnie być dołączane do akt osobowych nieletniej. Sytuacja ta dotyczy również badania stomatologicznego. Wstępne, a następnie kontrolne badania pozwoliłyby na wczesne leczenie, a tym samym nie dochodziłoby do głębokiej próchnicy, a czasami konieczności ekstrakcji.

Na potrzebę zapewnienia wychowankom badań profilaktycznych wskazują m.in. Zalecenia Komitetu: Zalecenie 71.: *Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia* oraz Zalecenie 75.: *Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia.*

Istotną rolę badań profilaktycznych i edukacji zdrowotnej w placówkach dla nieletnich podkreśla także Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) w Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (99) 12]: *Rola służby zdrowia w każdym miejscu pozbawienia wolności nie powinna ograniczać się do leczenia pacjentów z dolegliwościami; powinna natomiast obejmować także zadania związane z medycyną społeczną i profilaktyką. W związku z tym Komitet pragnie podkreślić dwa aspekty o szczególnym znaczeniu dla nieletnich pozbawionych wolności, mianowicie kwestię odżywiania oraz zapewnienie edukacji zdrowotnej* (par.41). KMP stoi na stanowisku, że zapewnienie prawidłowej opieki medycznej należy do obowiązków dyrektora placówki.

Koszty wszystkich zleconych leków, łącznie z tabletkami antykoncepcyjnymi pokrywa Ośrodek. Szafka z lekami znajduje się w dyżurce pielęgniarskiej. Na opakowaniu każdego leku napisane jest imię i nazwisko wychowanki, dawkowanie, czas stosowania. Rano leki podaje pielęgniarka (wychowanki przychodzą do dyżurki), wieczorną porcję wydaje tą samą metodą wychowawca. Przyjęta praktyka budzi wątpliwości wizytujących. **Zdaniem Mechanizmu wieczorne porcje leków dla każdej pacjentki powinny być przygotowane przez pielęgniarkę i dostarczone do pokoju wychowawców, gdyż dostęp do szafki z lekarstwami powinien mieć**

wyłącznie fachowy personel medyczny. Przygotowanie leków przez wychowawców niesie ryzyko pomyłki, zaś obecność wychowanek przy tej czynności może sprzyjać kradzieży leków.

W związku z tym, iż wychowanki Ośrodka są w okresie dojrzewania, burzy hormonalnej, zainteresowania płcią przeciwną, zdaniem Mechanizmu, korzystnym byłoby zorganizowanie choć jednorazowego spotkania z seksuologiem.

10. Oddziaływania wychowawcze

Dla przebywających w MOW dziewczyn, poza zajęciami szkolnymi, organizowane są zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, kulturalno-oświatowe i sportowo-rekreacyjne.

Jak wynika z wypowiedzi dyrektora Ośrodka, wychowanki mają możliwość wyboru zajęć dodatkowych, poprzez uczestnictwo w kołach zainteresowań (plastyczne, teatralne, ekologiczne, kulinarne).

Analiza dzienników wychowawczych wykazała, że w grupach wychowawczych organizowane są zajęcia tematyczne, konkursy przedmiotowe. Uroczystości obchodzone są święta narodowe oraz te związane z działalnością Ośrodka.

W placówce organizowane są również regularne spotkania całej społeczności Ośrodka, w trakcie których omawiane są m.in. sprawy wychowawcze.

Latem organizowane są spacerunki po okolicy, rozgrywane gry zespołowe na świeżym powietrzu, przejażdżki rowerowe oraz odbywają się spotkania przy grillu, na które zapraszani są chłopcy z okolicznych miejscowości. Nadto, dziewczyny dwukrotnie uczestniczyły w jednodniowej wycieczce do Krakowa i Wieliczki.

Dla każdej nieletniej opracowuje się indywidualny program edukacyjno – wychowawczy, do którego dołączana jest karta ewaluacyjna z jego realizacji aktualizowana co miesiąc.

Wszystkie nieletnie mają możliwość kontaktu z psychologiem i pedagogiem. Oprócz spotkań indywidualnych oraz rozmów adaptacyjnych, organizują oni spotkania terapeutyczne.

11. Prawo do edukacji

Wychowanki MOW obowiązek szkolny realizują w działającym przy Ośrodku gimnazjum, którego program nauczania, w dniu wizytacji, obejmował pierwsze dwie klasy.

W placówce wyodrębniono sale lekcyjne oraz zastępczą salę gimnastyczną wyposażoną w sprzęt do uprawiania fitness, pracownię komputerową. Ośrodek nie dysponuje własną biblioteką. Wychowanki mogą korzystać z biblioteki publicznej, jednakże, jak wynika z uzyskanych informacji, czytelnictwo, poza kolorowymi tygodnikami, nie jest wśród dziewcząt rozpowszechnione.

Praca nauczycieli została dobrze oceniona przez wychowanki.

12. Prawo do praktyk religijnych

W rozmowach wychowanki wskazywały, że ich prawa do praktyk religijnych są respektowane. W Ośrodku nie jest także stosowany przymus udziału w nabożeństwach.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

1. zorganizowanie szkolenia dla personelu z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym oraz radzenia sobie ze stresem, agresją etc.;
2. usunięcie z treści Regulaminu nagród i kar zapisu dotyczącego stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz kontroli korespondencji jako kary;
3. wyeliminowanie zapisów dotyczących zakazu odwiedzin wychowanek osób spoza rodziny, zgodnie z pkt 6 Raportu;
4. usunięcie z katalogów kar zapisów dotyczących przenoszenia do innego Ośrodka, zgodnie z pkt 6 Raportu;

5. wyeliminowanie przypadków stosowania kar łączonych oraz odpowiedzialności zbiorowej;
6. ujednoczenie katalogów kar ujętych w Statucie Ośrodka, Regulaminie wychowanek oraz Regulaminie nagród i kar;
7. poszerzenia katalogu praw wychowanek o zajęcia sportowe, turystyczne, rekreacyjne, w tym zajęcia organizowane na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie;
8. ujednoczenie katalogu praw wychowanek w Statucie Ośrodka oraz Regulaminie wychowanek;
9. uaktualnienie podstawy prawnej procedury stosowania środków przymusu bezpośredniego;
10. objęcie wychowanek wstępnym badaniem lekarskim oraz opieką profilaktyczną;
11. zmianę sposobu wydawania wychowankom leków, zgodnie z pkt 9 Raportu;
12. zorganizowanie nieletnim pogadanki o przysługującym im prawach oraz sposobie ich egzekwowania;
13. zorganizowanie wychowankom pogadanki na temat kultury języka oraz odnoszenia się do drugiej osoby z szacunkiem;
14. zorganizowanie dziewczynom pogadanki/spotkania z seksuologiem;
15. rozważenie możliwości wynagradzania dziewcząt pełniących funkcję „aniołów”,
16. usunięcie zacieków na suficie sypialni dziewcząt;
17. zabezpieczenie nieosłoniętych świetlówek w pokojach wychowanek oraz rozważenie możliwości wymiany oświetlenia;
18. wprowadzenie możliwych udogodnień dla osób z niepełnosprawnością;
19. zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji, do których wychowanki mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw.